

Petr MATĚJČEK, *Čeští lékaři v rakousko-uherské armádě 1867-1918*, diplomová práce, vedoucí prof. Ivan Šedivý, Praha, Ústav českých dějin Filozofická fakulta UK v Praze, 2014, 88 s.

Petr Matějček rozdělil svou práci po úvodu do tří základních a dále vnitřně členěných kapitol I. Zdravotní služba a postavení lékaře v rakousko-uherské armádě do roku 1918, II. Pohled armády na lékaře a III. Postoj českých lékařů k válce, Rakousko-Uhersku a armádě na pozadí balkánských válek a první světové války.

Práce dále obsahuje všechny náležitosti, seznam pramenů a literatury, abstrakt, klíčová slova atd.

Petr Matějček se věnoval tématu, které si připravil již svou bakalářskou prací, pustil se do práce tedy připraven a bezesporu s chutí, invencí a v konstruktivní spolupráci se svým školitelem, alespoň tak lze soudit z množství zajímavě položených otázek (jakým způsobem byl vojenský lékař vnímán svým okolím, jak lékař vnímal v rámci armády sám sebe, pohled českých civilních lékařů na armádu a vojenské lékaře v ní). Ale časový rozsah práce, celá ta doba více než půlstoletí, kterou naplnily jak vojenské konflikty, tak dlouhá doba míru, je příliš dlouhý pro zkoumání tolika otázek. Obecně by bylo třeba v případě, že student rozvíjí do podoby diplomní práce svou práci bakalářskou, aby již v úvodu jasně vymezil jejich vzájemný vztah.

Výsledkem práce, sotva devadesátistránkové, ale bohužel není to, co si autor vše předsevzal. Téměř polovinu rozsahu práce (do s. 38) věnoval popisu zdravotní služby, vnitřním předpisům a systemizaci, připomněl i službu zvěrolékařskou. Čerpal jak z literatury, úředních materiálů, tak ze starší odborné lékařské literatury (i Časopisu lékařů českých). Využíval i paměti, zajímalo by mě ovšem, zda šlo o výběr náhodný („co bylo k dispozici“), či zda si stanovil pro výběr pamětí konkrétní kritéria (zda např. rozhodoval čas působení v armádě, na který dotyčný vzpomínal; dosavadní míra vytěžení těchto pamětí; možnost konfrontace jednotlivých svědectví atd.). Paměti jsou velmi subjektivním pramenem a jejich výběr by měl být zdůvodněn. Nabídky by totiž osobitá svědectví. Obecnější poučení mohl nabídnout např. sborník *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*, ed. Milada Sekyrková, Praha : Národní technické muzeum, 2006 *Práce z dějin techniky a přírodních věd*, č. 10. Lituji v tomto směru, že Petr Matějček právě s pamětmi důkladněji a citlivěji nepracoval, že je ani např. nevyužil v citacích, jimiž by doložil autenticitu názorů. Některá jeho zobecnění těchto pamětí se tak jeví až příliš povrchní, někde se stručné parafráze dokonce rychle za sebou

opakuji. Petr Matějček využil i korespondenci, zvolil šťastně např. i korespondenci Josefa Pelnáře. Na ní se ukazuje, jak cenný by mohl být důkladný rozbor tak výmluvného pramene.

Nebudu zde shrnovat tituly, které v práci postrádám, samo za sebe hovoří již to, že chybí práce Petra Svobodného a Ludmily Hlaváčkové. Nenabídl by např. již jejich Slovník lékařů českých možnosti obohacení počtu vybraných osobností lékařů a jejich osobních svědectví? A nebo, pokud jsem už výše zmiňovala paměti, nebylo by možné metodicky se poučit např. ze stati Petra Svobodného, Lékaři vzpomínají. In: Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy / Praha : Karolinum 43, č. 1-2, (2003 [vyd. 2004],) s. 280-286?

Petr Matějček využil jistě řadu pramenů a literatury, upozornil na řadu problémů, např. na rozpornost ve vedení nemocnice. Ve finální verzi práce – snad z jisté úspěchanosti – napsal formulace, které nejsou logicky provázané (s. 40): „Vojenské lékařství se do té doby specializovalo pouze na válečná zranění, zatímco civilní lékařství vojenskými lékaři pohrdalo.“)

Některé otázky, které si autor klade (např. s. 45), zůstávají spíše řečnickými: „Je otázkou, jak v průběhu zkoumaného období vnímali vojenští lékaři sami sebe. Viděli se spíše jako vojáci nebo jako lékaři? Patrně jako obojí, ale v průběhu doby vždy jedna část převažovala.“ Někde autor naopak vyslovuje závěry, které nejsou v textu ani důkladnými fakty, ani přesvědčivými argumenty doloženy, ale jen odkázány, např. na Časopis lékařů českých, ovšem jen na jednu jeho stránku (bez názvu článku a bez autora), např. s. 46: „Tato skupina byla roztržena na dva názorové tábory. První s podřízeným postavením vojenského lékaře nesouhlasila a usilovala o povznesení statusu (!) vojenského lékaře mezi důstojníky vojenského stavu.... Druhý tábor byl prakticky smířen s tím, že i kdyby se jim těchto práv a výsad dostalo, v očích vojenských důstojníků by se kombantanty stejně nikdy nestali...“.

Pozastavit bych se chtěla ještě u velmi zajímavé otázky, kterou si autor také kladl, totiž českých vojenských lékařů a jejich národnostní otázky. Prospělo by jistě hlubší teoretické ukotvení problému (např. Kořalkova analýza „pěti tendencí“, včetně supraetnické koncepce). Tak náročně stanovená otázka by vyžadovala důkladnější a všestrannější pramenný výzkum, protože takto mnohdy došlo k povrchním formulacím. Na Josefinu mohly jistě vznikat společnosti na základě národnostního klíče, ale v poli, jak např. dokládá svědectví spisovatele a důstojníka Ignáta Hořici to mohlo vypadat jinak a mohlo to být složitější. Když šlo např. o jídlo, vytvořily se podle jeho vypravování u jeho vojenského útvaru v Bosně dvě základní skupiny: Češi prosazovali, aby se každý den vařily knedlíky, a

jejich němečtí krajané je jednoznačně podporovali, zatímco příslušníci všech ostatních národů monarchie to s hrůzou a odporem odmítali.

Těžko lze totiž na základě doložených skutečností vyzdvihovat, o co lepší a chápavější byli čeští lékaři k pacientům (s. 63); nelze na základě doložených skutečností tak jednoznačně vztahovat přístup lékařů k balkánským válkám a přístup celé české společnosti. (s. 69, analogicky také s. 71). Otázku, zda platí tvrzení (s. 74): „Jestliže čeští lékaři stejně jako většina českého národa začátek první balkánské války vítali s nadšením, na první světovou válku se dívali od počátku chladně“, bych ponechala k diskusi „v úzkém kruhu důstojnickém“, mezi autorem diplomní práce a jeho školitelem, prof. Šedivým, autorem studie České loajální projevy 1914-1918, otištěné v ČČH v roce 1999.

Jednou bude také zajímavá analýza toho, na co několikrát v textu Petr Matějček také upozornil, totiž, co vše si kdo představoval pod „důstojnickou ctí“ (s. 55).

Shrnuji tedy, že práce představila solidní zmapování problematiky, položila si ovšem více otázek, než mohl autor důkladně odpovědět. **Doporučuji ji k obhajobě a hodnotím ji jako dobrou.**

V Praze 23. ledna 2015

Doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.